

СЕРІЯ «БІБЛІОТЕКА ПРАВОТВОРЦЯ»

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

Інститут держави і права імені В. М. Корещького НАН України

**УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
У СФЕРІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО
СУДОЧИНСТВА ТА ПОРЯДКУ ВІДНОВЛЕННЯ
ВТРАЧЕНИХ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ**

Наукова записка

ЮРІНКОН ІНТЕР
КІЇВ-2025

Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України
(протокол № 18 від 27 листопада 2025 року)

Рецензенти:

БЕРДНІК Інна Володимирівна, доктор юридичних наук, професор, науковий консультант аналітичного відділу підготовки прокурорів Тренінгового центру прокурорів України;

СТЕПАНОВА Ганна Миколаївна, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінальної юстиції Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ.

Автори:

ХІМ'ЯК Юрій Богданович, кандидат юридичних наук, заступник керівника Апарату Верховного Суду — керівник секретаріату Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду;

ФОМІН Сергій Борисович, кандидат юридичних наук, доцент, суддя Верховного Суду.

Удосконалення кримінального процесуального законодавства у сфері цифровізації кримінального судочинства та порядку відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження : наукова записка / Ю. Б. Хім'як, С. Б. Фомін. Київ : Юрінком Інтер, Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2025. 84 с.

ISBN 978-966-667-956-0

У науковій записці висвітлюються питання наукового обґрунтування проблем вдосконалення кримінального процесуального законодавства у сфері цифровізації кримінального судочинства та регламентації порядку відновлення втрачених матеріалів кримінальних проваджень. На основі аналізу законодавства України, практики Європейського суду з прав людини, наукових джерел та судової практики запропоновано пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства у частині забезпечення цифровізації кримінального судочинства та вдосконалення порядку відновлення втрачених матеріалів кримінальних проваджень.

Впровадження результатів, отриманих у результаті дослідження, сприятиме вдосконаленню правотворчості у сфері кримінального процесу.

Наукова записка стане в пригоді законодавцю, науковцям, практикуючим працівникам, аспірантам, студентам та всім, кому цікаві проблеми кримінального процесу.

Наукову записку підготовлено за результатами виконання науково-дослідної теми «Концептуальні засади правотворчої діяльності в Україні: ресурсозабезпечення, новачі та ризики» (номер держ. реєстр. 0125U002053).

УДК 343.1:004.7](477)

Видавництво «Юрінком Інтер» прагне сталого майбутнього для нашого бізнесу, наших читачів і нашої планети. Ця книга виготовлена з паперу, сертифікованого FSC® та PEFC™

ISBN 978-966-667-956-0

© Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2025
© Хім'як Ю. Б., Фомін С. Б., 2025
© Юрінком Інтер, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. Удосконалення кримінального процесуального законодавства у сфері цифровізації кримінального судочинства	7
1.1. Основні напрями розвитку цифровізації кримінального провадження	9
1.2. Електронний кабінет як модуль ЄСІТС.....	15
1.3. Електронний суд та електронна справа як підсистеми ЄСІТС	23
1.4. Відеоконференцзв'язок та дистанційне судове провадження в судах першої, апеляційної та касаційної інстанцій	43
2. Удосконалення кримінального процесуального законодавства щодо порядку втрачених матеріалів кримінального провадження	51
2.1. Практика Європейського суду з прав людини	53
2.2. Практика Верховного Суду	56
2.3. Нормативне регулювання	66
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80

ВСТУП

Одним із основних завдань кримінального процесуального законодавства є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду. Крім того, у кожному кримінальному провадженні має бути застосована належна правова процедура. Одними із основних системних проблемних питань кримінальної юстиції на сьогодні є забезпечення розгляду кримінальних проваджень у розумні строки та забезпечення доступу до правосуддя. Такі проблеми констатовані у багатьох рішеннях Європейського суду з прав людини.

Варто зазначити, що сфера цифровізації кримінального судочинства має забезпечувати не лише розгляд справ у розумні строки, пришвидшувати наявні процедури комунікації учасників кримінального провадження з судом та між собою, а й забезпечувати елементи дистанційного правосуддя та покращувати тим самим доступ до суду. Пошук ефективних шляхів цифровізації кримінальної юстиції є завданням держави у сфері євроінтеграційних процесів. Крім того, війна також значно вплинула на питання необхідності забезпечення права на реалізацію процесуальних дій в електронному вигляді, визначення підстав та порядку приймати участь у судових засіданнях без фактичного перебування у будівлі суду, подавати та отримувати процесуальні документи в електронному вигляді тощо. Окремо гостро постає питання процесуального порядку дослідження електронних доказів, що також вимагає додаткової процесуальної регламентації. У 2024 році до процесуального законодавства було внесено окремі доповнення стосовно порядку функціонування Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи як перший етап цифровізації кримінального провадження. Тому подальше законодавче забезпечення цифровізації кримінального судочинства є одним із основних аспектів розвитку кримінального процесу.

Враховуючи наведене, існують міжнародні зобов'язання та законодавчі вимоги щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства в частині максимального використання засобів цифровізації, що обумовлюють обрану структуру цієї наукової записки.

Не менш важливим є питання забезпечення доступу до правосуддя сторін кримінального провадження у випадках втрати матеріалів такого провадження на різних стадіях кримінального процесу. Ще у 2014 році після початку війни постало питання недостатнього законодавчого забезпечення порядку відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, зокрема у випадках захоплення будівель судів, знищення справ та судових архівів, захоплення судових справ в окремих районах Донецької та Луганської областей, Автономній Республіці Крим. У 2017 році в рішенні у справі «Хлебик проти України» (Khlebiuk v. Ukraine), пункти 75 та 79) Суд наголосив на важливому значенні процедури відновлення матеріалів у таких справах. Проте, додаткової процедури до процесуального законодавства не було внесено.

У 2022 році, з початком повномасштабного вторгнення, проблемні питання забезпечення відновлення втрачених матеріалів кримінальних проваджень значно збільшились, і хоч окремі питання було врегульовано шляхом доповнення процесуального законодавства новою статтею 615¹ «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану», проте визначений у цій статті процесуальний порядок не врегулював усі прогалини у цій сфері. Окремо варто зауважити, що процесуальний інститут відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження має бути удосконалений, в тому числі, і шляхом регламентації використання для цих цілей матеріалів справ в електронному вигляді.

**1. УДОСКОНАЛЕННЯ
КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО
СУДОЧИНСТВА**

1.1. Основні напрями розвитку цифровізації кримінального провадження

Цифровізація кримінального судочинства є надважливим завданням на шляху держави до Європейського Союзу (далі — ЄС) і виконання цього завдання складає один із обов'язків, взятих державою на міжнародному рівні. Крім цього, цифровізація судочинства розглядається як спосіб подолання корупційних ризиків. Так, наприклад, 10 вересня 2025 року Кабінет Міністрів України затвердив Програму дій на 2025 рік, при цьому у таких сферах як Євроінтеграція та боротьба з корупцією Програма дій уряду передбачає програмну мету впровадження е-Суду¹. У Плані Ukraine facility на 2024–2027 роки визначено обов'язок провести реформу цифровізації судової системи. Визначаючи таке завдання, вказано, зокрема, що Єдина судова інформаційно-комунікаційна система (далі — ЄСІКС) потребує повної модернізації, програмні та апаратні рішення потребують заміни, системі бракує сучасних функцій та зручності. Крім того, створена система є неефективною. Констатовано, що: «реформа відповідає одній з рекомендацій ЄС до підрозділу «Функціонування судової влади» Розділу 23 «Судова влада та основоположні права» Звіту про прогрес України в рамках Пакета розширення ЄС 2023 року, а саме, схвалити та розпочати реалізацію дорожньої карти модернізації інформаційно-телекомунікаційних систем у судовій системі, включно з розробленням нової системи управління справами. Опис реформи: Ця реформа передбачає комплексну модернізацію ЄСІТС.

Вона ґрунтуватиметься на висновках та рекомендаціях, отриманих за результатами технічного та функціонального аудиту судових ІТ-систем. Для забезпечення належної пріоритезації і послідовності етапів реформи буде розроблено дорожню карту модернізації ЄСІТС. Вона передбачатиме необхідні законодавчі,

¹ Програма дій Кабінету Міністрів України, затверджена 10.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1173-2025-%D0%BF#Text>

1. УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

інституційні та інформаційно-технічні зміни, а також сприятиме співпраці між відповідними державними та недержавними зацікавленими сторонами. На основі дорожньої карти модулі ЄСІГС будуть замінені або суттєво модернізовані, а за потреби будуть впроваджені нові ІТ системи»². Зазначені недоліки та визнання необхідності здійснення реформ у сфері цифровізації правосуддя обумовлюють актуальність цього дослідження.

Варто зазначити, що описані в Плані для Ukraine facility (2024–2027) недоліки ЄСІКС стосуються в більшій мірі питань розвитку цифровізації судочинства в цілому, оскільки правова регламентація цифровізації у кримінальному провадженні на час прийняття вказаного Плану була фактично відсутня. Йдеться про те, що окремі положення щодо підстав та порядку застосування ЄСІКС як системи судочинства у КПК було регламентовано лише у березні 2024 року після набрання чинності Закону України від 23.02.2024 № 3604-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи».³ При цьому, вказаний Закон прийнято як початковий етап цифровізації, і навіть після цього рівень цифровізації кримінального судочинства суттєво нижчий, ніж у інших цивільному, адміністративному чи господарському процесі.

Аналіз архітектури поточної побудови процесів цифровізації вказує, зокрема, на такі недоліки:

1) створення технологічних можливостей здійснення окремих процесуальних дій в електронному вигляді без нормативного вираження в процесуальних нормах (порядок ознайомлення з матеріалами справи, отримання аудіо-, відеофіксації судових засідань, поширення модулів ЄСІКС на процедуру судового розгляду в порядку Кодексу України про адміністративні правопорушення

2

² План для Ukraine facility (2024–2027). С. 81–82. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>

3

³ Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи : Закон України від 23.02.2024 № 3604-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3604-20#Text>